

ÖTÜKEN

TÜRK KÜLTÜR COĞRAFYASI

-Halk Bilimi ve Edebiyat Araştırmaları-

Bayram Durbilmez

YAYIN NU: 1435
KÜLTÜR SERİSİ: 836

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-839-4

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Ayşegül Büşra Çalık

Kapak Tasarımı:

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Karakış Basım

Baskı: İmak Ofset Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika Numarası: 12531 Tel: (0212) 444 62 18

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik
çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı
yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez,
çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Prof. Dr. Bayram DURBİLMEZ;Yozgat'ın Sorgun ilçesine bağlı Taşpınar köyünde doğdu (1968). İlk ve ortaokulu Sorgun'da, liseyi Yozgat'ta, yükseköğrenimini ERÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. 1991'de Araştırma Görevlisi, 1999'da Öğretim Görevlisi, 2009'da Yardımcı Doçent, 2010'da Doçent, 2018'de Profesör oldu. Hâlen Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halk Edebiyatı öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nın desteğiyle Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de bulunan Azerbaycan Nazırlar Kabinenti Halk Tasarrufatını İdare Etme Enstitüsü'nde (1993-1994) ve Ahmet Yesevi Vakfı'nın desteğiyle Kazakistan'ın Türkistan, Kentav ve Çimkent şehirlerinde bulunan Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk- Kazak Üniversitesi'nde (1999- 2000) konuk öğretim üyesi olarak çalıştı.

Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, KKTC, Tataristan / Rusya, Yakutistan / Rusya, Altay Cumhuriyeti / Rusya, Kırım / Ukrayna, Romanya, Almanya, Polonya, Sırbistan, Karadağ, Rusya, Gürcistan, İran, Suriye gibi pek çok ülkede de araştırmalar, incelemeler yaptı. Yurt içinde ve yurt dışında 100'den fazla 'bilimsel' makalesi yayımlandı. Yurt içinde ve değişik ülkelerde yapılan millî ve milletlerarası kongrelerde 100'e yakın bildiri sundu. Âşık Edebiyatı, Tekke/ Derviş Edebiyatı, Türk Dünyası Halk Bilimi ve Türk Dili konularında 14 araştırma-inceleme kitabı, 15 ortak kitap/ kitap bölümü yayımlandı.

Gelenekli Türk anlatıları ve Türk dünyası halk bilimi konulu kitapları: *Gelenekli Türk Anlatıları-1*, Ötügen yay.: İstanbul, Mart 2017; 2. baskı, Ötügen yay.: İstanbul, Temmuz 2017), *Türk Dünyası Kültürü-1* (Ötügen yay.: İstanbul, Eylül 2017, 2. baskı, Ötügen yay.: İstanbul, Ekim 2018), *Türk Dünyası Kültürü-2* (Ötügen yay.: İstanbul, Mayıs 2019).

Âşık edebiyatı şiir sanatı ve gelenekleri konulu araştırma-inceleme kitapları: *Âşık Edebiyatı ve Taşpınarlı Halk Şairleri* (1998; 5. baskı, Akçağ yay.: Ankara, 2018), *Âşık Hasretî'nin Şiir Sanatı* (Kayseri, 2015), *Âşık Hasretî'nin Atışma Sanatı Üzerine Bir İnceleme* (Ankara, 2016), *Karşlı Âşık Murat Çobanoğlu / Hayatı, Sanatı ve Eserleri* (Kayseri, 2014), *Âşık Türkmenoğlu / Hayatı ve Şiir Sanatı Üzerine Bir İnceleme* (Kayseri, 2015).

Derviş (tekke) edebiyatı konulu araştırma-inceleme kitapları: *Derviş Tarzı Türk Edebiyatı ve Sıdkı Baba Divânı* (2003; 3. baskı, Bilge Kültür- Sanat yay.: İstanbul, 2019).

Âşık edebiyatı temsilcileri ve değişik konulardaki âşık şiirleri ile ilgili araştırma-inceleme kitapları: *Kayserili Halk Şairlerinin Şiirlerinde Kıbrıs* (Geçit yay.: Kayseri, 1999), *Âşık Meydanî / Hayatı, Sanatı, Şiirlerinden Örnekler* (Laçın yay.: Kayseri, 2000), *Vefatının 15. Yıldönümünde Yozgatlı Âşık Türkmenoğlu* (Laçın yay.: Kayseri, 2013), *Ozan Gürbüz Değer, Hayatı- Sanatı- Şiirlerinden Örnekler* (Kültür Ajans yay.: Ankara, 2007).

Dil ve edebiyat konulu ortak kitaplarından bazıları: *Üniversiteler İçin Dil ve Anlatım* (H. Yeniçeri, U. Çakır, S. Koç ve K. Deniz ile / Gazi Kitabevi yay.: Ankara, 2011), *Türk Dilinin ve Edebiyatının Yayılma Alanları/ Bilgi Şöleni Bildirileri*, (N. Özkan ile / TDK yay.: Ankara, 2014), *Destanlarla Erzincan*, (B. S. Özsoy ve N. Aslan ile/ ERÜ yay.: Kayseri, 1992).

Araştırma-inceleme çalışmalarından dolayı aldığı ödüllerden bazıları: *Türk Dünyası Kültürüne Hizmet Ödülü* (1994), *Kayseri Kültürüne Hizmet Ödülü* (2002), *Folklor Araştırmaları Kurumu- Türk Halk Kültürüne Hizmet Ödülü* (2003), *Âşıklık Geleneğine Hizmet Ödülü* (2004), *Türklük Bilimine Hizmet Ödülü* (2006), *Motif Vakfı- Halkbilimi Teşvik Ödülü* (2005), *Yazarlar Birliği Kayseri Şubesi- İnceleme Ödülü* (2007), *TÜBİTAK- Yayın Teşvik Ödülü* (2009, 2010, 2013, 2016), *YOFSAD- Yozgat Folkloruna Hizmet Ödülü* (2015), *UAESEB- Dede Korkut Başarı Ödülü* (2018).

Evli ve iki çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

SÖZBAŞI.....	15
--------------	----

BİRİNCİ BÖLÜM TÜRK KÜLTÜR COĞRAFYASININ ANA KAYNAKLARI

I. TÜRK HALK BİLİMİ VE GELENEKLİ TÜRK EDEBİYATI.....	23
1. Disiplinler Arası Bir Bilim Dalı Halk Bilimi	25
2. Sanatın ve Bilimin Buluştuğu Bir Disiplin Edebiyat	29
3. Halk Bilimi-Edebiyat İlişkileri ve "Halk Edebiyatı"	30
4. Sonuç	34
5. Kaynaklar.....	34

İKİNCİ BÖLÜM FÜTÜVVET KÜLTÜRÜ VE BU KÜLTÜRÜN KÖKENLERİ

I. TÜRK KÜLTÜRÜNDE VE FÜTÜVVET-NÂMELERDE MİTOLOJİK BİR SAYI ÜÇ (3).....	39
1. Türk Halk Kültüründe Üç	41
1.1. Türk Halk İnançlarında Üç	41
1.2. Gelenekli Türk Anlatılarında Üç	42
1.2.1. Destanlarda ve Halk Hikâyelerinde Üç.....	43
1.2.2. Efsanelerde ve Menkabelerde Üç.....	44
1.2.3. Masallarda Üç	45
1.3. Atasözlerinde ve Deyimlerde Üç	45
1.4. Bilmecelerde Üç	46
1.5. Türkülerde Üç	46
1.6. Derviş (Tekke) Tarzı Şiirlerde Üç	47
1.7. Âşık Tarzı Şiirlerde Üç.....	48
2. Fütüvvet-nâmelerde Üç.....	50
2.1. Fütüvvet, Fütüvvet Kuralları ve Törenlerle İlgili Kullanımlar	51
2.2. Teşkilât Yapısı İle İlgili Kullanımlar	53
2.3. Usta-Çırak İlişkisi ve Öğütler İle İlgili Kullanımlar.....	53
2.4. Belirli Kelimelerin Harf Sayısı İle İlgili Kullanımlar	54
2.5. Dünyanın Yaratılışıyla, İlk İnsanlarla ve Peygamberlerle İlgili Kullanımlar	55
2.6. Alış-Veriş Yapma ve Aldıklarını Eve Götürme Âdâbı İle İlgili Kullanımlar	56
2.7. Misafirlilik İle İlgili Kullanımlar.....	56
2.8. Yeme ve İçme İle İlgili Kullanımlar.....	56
2.9. Diğer Kullanımlar	57
3. Sonuç	58
4. Kaynaklar.....	59
II. TÜRK KÜLTÜRÜNDE VE FÜTÜVVET-NÂMELERDE MİTOLOJİK BİR SAYI DÖRT (4).....	60
1. Türk Halk Kültüründe Dört	61
1.1. Türk Mitolojisinde Dört	61
1.2. Türk Halk İnançlarında Dört	63
1.3. Gelenekli Türk Anlatılarında Dört	63
1.3.1. Destanlarda Dört.....	63
1.3.2. Efsanelerde ve Menkabelerde Dört	64
1.3.3. Masallarda Dört	64

1.3.4. Halk Hikâyelerinde Dört.....	65
1.4. Atasözlerinde ve Deyimlerde Dört.....	66
1.5. Bilmecelerde Dört.....	66
1.6. Derviş Tarzı Şiirlerde Dört.....	67
1.7. Âşık Tarzı Şiirlerde Dört.....	69
2. Fütüvvet-nâmelerde Dört.....	76
2.1. Fütüvvet, Fütüvvet Kuralları ve Törenlerle İlgili Kullanımlar.....	76
2.2. Usta- Çırak İlişkisi İle İlgili Kullanımlar.....	77
2.3. Belirli Kelimelerin Harf Sayısı İle İlgili Kullanımlar.....	77
2.4. Fütüvvet Pirleri, İlk İnsanlar, Peygamberler ve Meleklerle İlgili Kullanımlar.....	77
2.5. Tasavvuf Kaynaklı Kullanımlar.....	78
2.6. Yeme ve İçmeyle İlgili Kullanımlar.....	79
2.7. Diğer Kullanımlar.....	80
3. Sonuç.....	81
4. Kaynaklar.....	81
III. TÜRK HALK KÜLTÜRÜNDE VE FÜTÜVVET-NÂMELERDE MİTOLOJİK BİR SAYI BEŞ (5).....	84
1. Türk Halk Kültüründe Beş.....	85
1.1. Türk Halk İnanışlarında Beş.....	85
1.2. Gelenekli Türk Anlatılarında Beş.....	85
1.3. Atasözlerinde ve Ölçülü Sözlerde Beş.....	88
1.4. Bilmecelerde Beş.....	89
1.5. Türkülerde ve Ağıtlarda Beş.....	90
1.6. Derviş Tarzı Şiirlerde Beş.....	91
1.7. Âşık Tarzı Şiirlerde Beş.....	93
1.8. Diğerleri.....	95
2. Fütüvvet-nâmelerde Beş.....	95
2.1. İlk İnsanlarla İlgili Kullanımlar.....	95
2.2. Şedle İlgili Kullanımlar.....	95
2.3. Helva Geleneği İle İlgili Kullanımlar.....	96
2.4. El Verme İle İlgili Kullanımlar.....	96
2.5. Elin Parmakları İle İlgili Kullanımlar.....	96
3. Sonuç.....	97
4. Kaynaklar.....	98

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM MANZUM SÖZ VARLIĞI VE TÜRKÜ KÜLTÜRÜ

I. ÖLÇÜLÜ SÖZLERİN YAPI ÖZELLİKLERİ VE TASNİFİ KIRŞEHİR'DEN DERLENEN ÖRNEKLERLE.....	101
1. Ölçülü Sözler Üzerine Bir İnceleme.....	104
1.1. Metin Yapısı.....	104
1.1.1. Hece Sayılarına Göre.....	104
1.1.1.1. İki Heceliler.....	104
1.1.1.2. Üç Heceliler.....	105
1.1.1.3. Dört Heceliler.....	105
1.1.1.4. Beş Heceliler.....	105
1.1.1.5. Altı Heceliler.....	105
1.1.1.6. Yedi Heceliler.....	105
1.1.1.7. Sekiz Heceliler.....	105

1.1.1.8. Dokuz Heceliler	105
1.1.1.9. On Heceliler	105
1.1.1.10. On bir Heceliler	106
1.1.1.11. On iki Heceli	106
1.1.1.12. On üç Heceli	106
1.1.1.13. On dört Heceliler	106
1.1.1.14. On beş Heceliler	106
1.1.1.15. On altı Heceli	106
1.1.1.16. Ölçü Birliği Bulunmayanlar	106
1.1.2. Mısra Sayılarına Göre.....	107
1.1.2.1. İki Mısralılar (İkilemeler-İkilikler)	107
1.1.2.2. Üç Mısralılar (Üçlemeler- Üçlükler).....	107
1.1.2.3. Dört Mısralılar (Dörtlemeler-Dörtlükler	107
1.2. Kafiye Yapısı	108
1.2.1. Yerlerine Göre Kafiyeleler	108
1.2.1.1. Mısra Başı Kafiyesi Olanlar.....	108
1.2.1.2. Mısra İçi Kafiyesi Olanlar	108
1.2.1.3. Hem Mısra Başı, Hem de Mısra İçi Kafiyesi Olanlar.....	109
1.2.2. Sayılarına Göre Kafiyeleler	109
1.2.2.1. Bir Kafiyeleler.....	109
1.2.2.2. İki Kafiyeleler.....	109
1.2.2.3. Kafiyesiz olanlar	110
1.2.3. Çeşitlerine Göre Kafiyeleler.....	110
1.2.3.1. Yarım Kafiye	110
1.2.3.2. Tam Kafiye	110
1.2.3.3. Zengin Kafiye.....	111
1.2.3.4. Cinaslı Kafiye.....	111
1.2.4. Kafiye Örgüleri.....	111
1.2.4.1. İkiliklerde	111
1.2.4.2. Üçlüklerde	111
1.2.4.3. Dörtlüklerde	112
2. Metinlerin Tasnifi	112
2.1. Hece Sayılarına Göre	112
2.1.1. İki Heceliler	112
2.1.2. Üç Heceliler.....	113
2.1.3. Dört Heceliler	114
2.1.4. Beş Heceliler	118
2.1.5. Altı Heceliler	122
2.1.6. Yedi Heceliler.....	125
2.1.7. Sekiz Heceliler.....	129
2.1.8. Dokuz Heceliler	133
2.1.9. On Heceliler.....	136
2.1.10. On bir Heceliler	137
2.1.11. On iki Heceli.....	138
2.1.12. On üç Heceli	138
2.1.13. On dört Heceliler	139
2.1.14. On beş Heceliler	139
2.1.15. On altı Heceli	139
2.1.16. Ölçü Birliği Bulunmayanlar	139

2.2. Mısra Sayılarına Göre	139
2.2.1. İki Mısralı Olanlar (İkilemeler).....	139
2.2.2. Üç Mısralı Olanlar (Üçlemeler).....	148
2.2.3. Dört Mısralı Olanlar (Dörtlemeler)	149
3. Sonuç	150
4. Kaynaklar.....	151
4.1. Yazılı Kaynaklar	151
4.1. Sözlü Kaynaklar	152
II. TÜRKİYE SAHASI BİLMECELERİNİN ŞİİRLİK YAPI ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME	
YOZGAT'TAN DERLENEN ÖRNEKLERLE.....	153
1. Nazım Birimi.....	157
2. Vezin.....	158
2.1. Hece Kalıplarının Kullanım Oranları.....	158
2.2. Hece Kalıplarının Durak Yapıları	160
2.2.1. İki Heceliler	160
2.3.2. Üç Dizeliler (Üçlükler)	166
3. Ahenk Unsurları	167
3.1. Kafiye.....	167
3.1.1. Kafiye Örgüleri.....	167
3.1.1.1. İki Dizelilerde	167
3.1.1.2. Üç Dizelilerde	168
3.1.1.3. Dört Dizelilerde	168
3.1.1.4. Altı Dizelilerde (Altılıklarda).....	169
3.1.1.5. Sekiz Dizelilerde (Sekizliklerde).....	169
3.1.1.6. On Dizelide (Onlukta)	169
3.1.1.7. On İki Dizelide (On İkilikte).....	171
3.1.2. Kafiye Yapısı	171
3.1.2.1. Dize Başı Kafiye (Baş Kafiye)	172
3.1.2.2. Dize İçi Kafiye (İç Kafiye)	172
3.1.3. Kafiye Çeşitleri	172
3.1.3.1. Yarım Kafiye	172
3.1.3.2. Tam Kafiye	173
3.1.3.3. Zengin Kafiye.....	174
3.1.3.4. Cinaslı Kafiye.....	174
3.2. Redif	175
3.2.1. Ek Redif	175
3.2.2. Kelime Redif.....	175
3.2.3. Ek ve Kelime Redif	175
3.3. Diğer Ahenk Unsurları.....	176
4. Sonuç	176
5. Bilmecelelerin Tasnifi.....	179
5.1. İki Dizeliler (Beyit).....	179
5.1.1. Üç Heceliler	179
5.1.2. Dört Heceliler	180
5.1.3. Beş Heceliler	183
5.1.4. Altı Heceliler.....	192
5.1.5. Yedi Heceliler	198
5.1.6. Sekiz Heceliler	216
5.1.7. Dokuz Heceliler	223

5.1.8. On Heceliler	223
5.1.9. On bir Heceliler	224
5.1.10. On iki Heceli.....	225
5.1.11. On üç Heceli	225
5.1.12. On beş Heceli.....	225
5.1.13. Ölçü Birliği Bulunmayanlar	225
5.2.Üç Dizeliler (Üçlük / Üçleme)	229
5.2.1. Dört Heceli.....	229
5.2.2. Beş Heceliler.....	229
5.2.3. Altı Heceli	230
5.2.4. Yedi Heceliler.....	230
5.2.5.Sekiz Heceliler.....	231
5.2.6. On bir Heceliler	232
5.2.7. Ölçü Birliği Bulunmayanlar	232
5.3.Dört Dizeliler (Dörtlük / Dörtleme)	232
5.3.1. Üç Heceliler	232
5.3.2.Dört Heceliler	235
5.3.3. Beş Heceliler	239
5.3.4. Altı Heceliler.....	243
5.3.5.Yedi Heceliler	244
5.3.6.Sekiz Heceliler.....	251
5.3.7.On beş Heceliler	253
5.4.Altı Dizeliler (Altılıma / Altılık)	253
5.4.1. İki Heceli	253
5.4.2.Beş Heceli	253
5.4.3.Yedi Heceliler	254
5.5.Sekiz Dizeliler (Sekizlik)	254
5.5.1. Yedi Heceliler.....	254
5.6.On Dizeli (Onluk)	255
5.6.1.Beş Heceli	255
5.7.On iki Dizeli (On ikilik).....	255
5.7.1. Beş Heceli.....	255
6. Kaynaklar.....	256
III. 'İKİNCİL SÖZLÜ KÜLTÜR' BAĞLAMINDA NEŞET ERTAŞ'IN	
TÜRKÜ DAĞARCIĞINA BİR BAKIŞ	255
1. Neşet Ertaş'ın Türkü Dağarcığı	259
2. İkincil Sözlü Kültür Ortamları Teknolojik Ortamlar	270
2.1. Yazılı Kültür Ortamları	270
2.2. Radyo- Televizyon.....	270
2.3. Plaklar.....	271
2.4. Ses Bantları (Kasetler)	275
2.5. CD'ler	279
3. Sonuç	282
4. Kaynaklar.....	283
IV. DOĞU ANADOLU ÂŞİK ŞİİRİNDE BATI ALGISİ KARS YÖRESİNDEN ÖRNEKLERLE	284
1. Giriş.....	284
2. İnceleme	285
3. Genel Değerlendirme ve Sonuç	294
4. Kaynaklar.....	296

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
COĞRAFYAYI VATANLAŞTIRMA
VE
AD VERME KÜLTÜRÜ

I. NEVŞEHİR YÖRESİ YERLEŞİM ADLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME.....	301
1. Yerleşim Adları Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	301
2. Nevşehir Yöresi Yerleşim Adları (Tasnif)	303
3. Ad Verme Geleneğine Bağlı Yerleşim Yeri Adları ve Halk bilimi Açısından Bazı Tespitler.....	307
3.1. Ad Verme Geleneği İçinde Yerleşim Adlarına Bir Bakış	307
3.2. Halk Bilimi Açısından Bazı Tespitler	310
3.2.1. Mitoloji Kaynaklı Olanlar.....	310
3.2.2. Efsane Kaynaklı Olanlar	310
3.2.3. Destan Kaynaklı Olanlar	312
3.2.4. Halk Hikâyesi Kaynaklı Olanlar	312
3.2.5. Âşık Edebiyatı Kaynaklı Olanlar	312
3.2.6. Derviş (Tekke) Edebiyatı Kaynaklı Olanlar	312
3.2.7. Halk İnanışı Kaynaklı Olanlar	313
3.2.8. Yöre Ağızlarından Kaynaklı Olanlar	313
3.2.9. Halk Ekonomisi ve Meslek Adları Kaynaklı Olanlar	313
3.2.10. Halk Müziği Kaynaklı Olanlar	313
3.2.11. Halk Mimarisi Kaynaklı Olanlar	313
3.2.12. Halk Mutfağı Kaynaklı Olanlar.....	313
4. Sonuç	314
5. Kaynaklar	315
Dizin	321

*Türklük Bilimine ve Türk Kültür Dünyasına
öncü çalışmalar yapan değerli hocam
Prof. Dr. Fikret Türkmen'e saygıyla...*

SÖZ BAŞI

Bir topluluktaki fertlerin ve sosyal grupların çoğunluğunu benzer duygu ve ülküler çevresinde birleştirerek o topluluğu millet hâline getiren, diğer milletlerden farklı kılan maddî ve manevî her türlü bilgi, beceri, kabul ve davranış birliğine “kültür” adı verilir. “Mahallî kültür”, “millî kültür” ve “cihanşumûl kültür” olarak da tasnif edilen kültürü, yayılma alanlarına göre dörde ayırmak mümkündür: 1. yöre kültürü, 2. ülke kültürü, 3. çevre / bölge kültürü, 4. küre kültürü. Yöre kültürü benimsenerek yayıldıkça ülke kültürüne, ülke kültürü komşu ve akraba ülkelere yayıldıkça çevre / bölge kültürüne, çevre / bölge kültürü komşu ülkeleri de aşarak dünyanın çeşitli ülkelerince benimsendikçe küre kültürüne eklenir.

Sözlü kültürle oluşun ve gelişen Türk kültürünü “anonim kültür” olarak adlandırmak ve “anonim” sözünün “ortak” anlamına geldiğini unutarak sadece “oluşturucusu bilinmeyen (lâ-edrî) / unutulmuş kültür” şeklinde tanımlamak yanlış değerlendirmelere yol açmaktadır. Sözlü kültür ve edebiyat kaynaklı Türk kültürü “oluşturucusu bilinmeyen / unutulmuş” değil, yüzyıllar boyunca Türk milleti tarafından benimsenen ve oluşumuna az / çok katkıda bulunulan ortak kültürdür. Bu kültür ürünlerinin ilk söyleyicileri değil, Türk milleti tarafından sahiplenilişi ve her söylenişte az / çok katkıda bulunuluğu vurgulanılırsa çağdaş halk bilimi yaklaşımlarına da uygun davranılmış olur. Bu ürünler Türk milleti tarafından benimsendiği ve özünü değiştirmeden her çağa ve mekâna uyarlanarak yeniden oluşturulduğu için “ortak kültür mirası” kapsamında değerlendirilir. Türk kültür coğrafyasının temelini de bu ortak kültür mirası oluşturur. Çünkü ortak Türk kültürü ve edebiyatı olmasaydı Türk kültür coğrafyasını oluşturan Türk milletinden ve dünyanın değişik yerlerinde yaşayan Türk boylarının, akraba topluluklarının oluşturduğu bir “Türk Dünyası”ndan da söz edilemezdi.

Elinizdeki kitapta Türk kültür coğrafyasının ana kaynaklarından Türk halk bilimi ve gelenekli Türk edebiyatı, fütüvvet-nâmeler, ölçülü sözler, manzum bilmeceler, ikincil sözlü kültür bağlamında Neşet Ertaş’ın türkü dağarcığı, âşık edebiyatı ve yerleşim adları konulu araştırmalara / incelemelere yer verilmektedir. “Türk Kültür Coğrafyası - Halk Bilimi ve Edebiyat Araştırmaları” adlı bu kitap; “Türk Kültür Coğrafyasının Ana Kaynakları”, “Fütüvvet Kültürü ve Bu Kültürün Kökenleri”, “Manzum Söz Varlığı ve Türkü Kültürü”, “Coğrafyayı

Vatanlaştırma ve Ad Verme Kültürü” başlıklarını taşıyan dört bölümden oluşmaktadır.

“Uluğ Türkeli” olarak olarak adlandırdığımız büyük Türk coğrafyasının küçük bir parçası olan Anadolu coğrafyasından elde edilen örneklerle yapılan bu çalışma, Türk kültür coğrafyasındaki ortak kültür değerlerinin ortaya konulmasına ve karşılaştırmalı olarak incelenmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir. İçinde yer alan araştırmaların muhtevalarından hareketle başlangıçta bu kitabın adı “Türk Kültür Dünyası” olarak tasarlandı fakat “Türk Dünyası Kültürü” kitabımızla isim benzerliği ortaya çıkabilir diye “Türk Kültür Coğrafyası” adı verildi. “Türk Kültür Coğrafyası”, Türk kültürünün yayıldığı geniş bir coğrafya ile birlikte bu coğrafyaya komşu milletlerin kültürleriyle de alışveriş hâlinindedir. Başka bir ifade ile, Türk kültürünün alışveriş ilişkileri içinde bulunduğu komşu kültürlerden bazı izleri de “Türk Kültür Coğrafyası” içinde değerlendirmek mümkündür.

Türk kültür coğrafyasının ana kaynakları Türk halk bilimi ile gelenekli Türk edebiyatını oluşturan halk edebiyatı (anonim), âşık edebiyatı ve derviş (tekke) edebiyatıdır. “Türk Kültür Coğrafyasının Ana Kaynakları” başlıklı “Birinci Bölüm”de “Türk Halk Bilimi ve Gelenekli Türk Edebiyatı” başlıklı bir araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmada disiplinler arası bir bilim dalı olan halk bilimi ile sanatın ve bilimin buluştuğu bir disiplin olan edebiyatın alanları belirlenmekte, bu iki alanın kesiştiği alanda oluşan ve “halk edebiyatı” adı verilen gelenekli Türk edebiyatı hakkında bir değerlendirme yapılmaktadır. Türkiye’de 100 yıllık bir geçmişi olan halk bilimi çalışmaları incelendiğinde, bazı terim karışıklıklarının ve yeni terim ihtiyaçlarının da ortaya çıktığı görüldüğünden, bu terim karışıklıklarından bazılarına çözüm önerilmekte ve yeni terim ihtiyaçlarından bazılarına karşılık aranmaktadır.

Türk kültür coğrafyasında sözlü kültür mirası yanında, yazılı kültür ürünleri yer alır. Yazılı kültür ürünleri de genellikle sözlü kültür mirasından beslenir. Yazılı ve sözlü kültür mirasının iç içe olduğu eserler arasında fütüvvet-nâmeler de bulunmaktadır. Fütüvvet ehlinin uyması gereken kuralları, uygulamaları vs. anlatan *fütüvvet-nâmeler*; Türk halk kültürünü oluşturan maddî ve manevî pek çok bilgi, beceri, kabul ve davranışlar hakkında önemli birer kültür hazinesidir. Bu eserler dil, töre, gelenek, görenek, tören, duygu, ahlâk anlayışı, sanat, din, tarih, ekonomi, teknoloji vb. gibi konularda birer kültür taşıyıcısı durumundadır. Bu eserlerin “sayı simgeçliği” açısından inceleme yapacak araştırmacılar için de zengin malzemeler taşıdıkları bilinmektedir. “*Fütüvvet Kültürü ve Bu Kültürün Kökenleri*” başlıklı “İkinci Bölüm”de, özel anlamlar yüklenen ve kutlu sayılan sayılardan “üç”, “dört” ve “beş”in Türk kültüründeki ve fütüvvet-nâmelerdeki kullanımları ile ilgili üç ayrı araştırma bulunmaktadır.